

Nader onderzoek muizen

Ter Apel, Rundedal

Colofon

Nader onderzoek muizen Ter Apel, Rundedal,
Vallen-onderzoek grote bosmuis naar aanleiding van geplande woningbouw aan het Rundedal in Ter
Apel.

JME-rapport	: 16-034
Versie	: 1.0
Datum	: 7 juli 2017
Opdrachtgever	: Driebouw bv Computerweg 16 3821 AB AMERSFOORT
Auteur	: [REDACTED]
Controle	: [REDACTED]
Contactadres	: Gorredijksterweg 26 8411 KE JUBBEGA
Te citeren als	: [REDACTED] 2017. Nader onderzoek muizen Ter Apel, Rundedal, vallenonderzoek grote bosmuis naar aanleiding van geplande woningbouw aan het Rundedal in Ter Apel, JMe-rapport 17-034. [REDACTED] [REDACTED] ecologie, Jubbega.
Voorpagina	: afbeelding 1: foto vanaf raai 1 naar raai 2&3, afbeelding 2: foto "de vallen staan klaar".

	Inhoud	Blz.
1	Inleiding	2
1.1	Aanleiding.....	2
1.2	Voorwaarden ter zake kundige ecooloog	2
1.3	Kwalificatie onderzoekers	3
2	Methode en keuzes	4
2.1	Standaardmethode	4
2.2	Aanpassingen ten opzichte van de standaard methode	4
3	Onderzoek	6
3.1	Weersomstandigheden	6
3.2	Locaties raaien	6
3.3	Foto's raaien	6
3.4	Habitats raaien.....	7
3.5	Veldbezoeken	7
4	Resultaten	8
4.1	Bijzonderheden/opmerkingen	8
4.2	Soorten	8
4.3	Raaien	9
4.4	Opmerkingen	10
4.5	Conclusies	10

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Driebouw bv heeft plannen ontwikkeld om woningen te bouwen aan het Rundedal in Ter Apel. De percelen liggen momenteel braak. De percelen dienen voor aanvang van de bouwwerkzaamheden eerst bouwrijp opgeleverd te worden.

In verband met deze ruimtelijke ingrepen heeft BügelHajema Adviseurs een ecologisch onderzoek uitgevoerd, waaruit is gebleken dat in en rondom Ter Apel de aanwezigheid van de grote bosmuis (*Apodemus flavicollis*) bekend is. De vraagstelling van dit nader onderzoek is om uit te zoeken of deze ook aanwezig is in het plangebied.

De opdracht voor dit onderzoek is vanuit Driebouw bv, in samenwerking met BügelHajema Adviseurs, verleend aan [REDACTED] ecologie. In deze rapportage zijn de resultaten van het onderzoek opgenomen. Naast het melden van de resultaten worden relevante zaken gemeld; zowel wat betreft de situatie in het veld als de gevolgen daarvan.

Afbeelding 3: plangebied (witte cirkel) (Bron: Bing maps).

1.2 Voorwaarden ter zake kundige ecooloog

De uitvoering van de monitoring moet gedaan worden door ecologisch deskundige personen op het gebied van onderzoek naar muizen.

Ecologisch deskundig persoon (Bron: www.rvo.nl)

Onder een ecologisch deskundige verstaan we een persoon die in een bepaalde situatie en voor specifieke soorten gevraagd wordt te adviseren en/of begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soort specifieke ecologie. Hij voldoet aan een of meer van deze punten:

- hij heeft een afgeronde hbo- of universitaire opleiding, met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie;
- hij heeft een afgeronde mbo-opleiding, met als zwaartepunt de Flora- en faunawet, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten;
- hij is werkzaam voor een ecologisch adviesbureau, zoals een bureau dat is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus;
- hij zet zich aantoonbaar actief in op het gebied van de soortenbescherming en is werkzaam of aangesloten bij de volgende Nederlandse organisaties: Zoogdierverseniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied;

- hij zet zich aantoonbaar actief in op het gebied van de monitoring en/of bescherming.

1.3 Kwalificatie onderzoekers

■■■■■ ecoloog, en actief als waarnemer bij de Zoogdiervereniging. ■■■■■ is al enige jaren bezig om de toename in de verspreiding van de grote bosmuis in Groningen en Drenthe te onderzoeken door middel van lifetraps. Hij heeft ruime ervaring (10+ jaar) in lifetrap-onderzoek bij muizen.

■■■■■ is eigenaar/ecoloog bij ■■■■■ ecologie, welk bedrijf lid is van het Netwerk Groene Bureaus (NGB). ■■■■■ s actief als waarnemer bij verschillende PGO's (RAVON, Zoogdiervereniging, EIS en FLORON) en coördineert diverse Friese werkgroepen, gespecialiseerd op reptielen, amfibieën, vissen, vleermuizen, zoogdieren, kevers en kreeften. Hij heeft ruime ervaring (10+ jaar) in lifetrap-onderzoek bij muizen.

2 Methode en keuzes

2.1 Standaardmethode

Er bestaat geen soortenstandaard grote bosmuis, en er is ook nog geen standaard protocol. Het onderstaande “standaard” onderzoek is globaal beschreven conform de standaard voor woelmuizenonderzoek. Muizenonderzoek is vaak maatwerk. In paragraaf 2.2 zijn enige afwijkingen in de uitvoering, ten opzichte van de standaard beschreven.

In deze methode, uitgevoerd in september of oktober, wordt gebruik gemaakt van Longworth lifetraps. Dit zijn vallen waarin de muizen levend worden gevangen. Na determinatie en het noteren van kenmerken worden de muizen direct weer losgelaten op de plek waar ze zijn gevangen.

Er wordt gewerkt met raaien van standaard 20 vallen. De vallen worden geplaatst in paren in de plangebieden, de meesten staan zo dicht mogelijk aan de rand van water of bosschages. Tussen twee afzonderlijke vallen zit maximaal vijf meter, tussen twee vallenparen 10 tot 20 meter. De vallen worden standaard twee dagen voordat het daadwerkelijke vangen plaatsvindt, in het veld gezet met voer (brood met pindakaas of gemengd graan, verse wortel & appel en meelwormen) en hooi, zonder dat de vallen dicht kunnen vallen (het zogenaamde pre-baiten). Hiermee wordt de vangkans vergroot.

Na het pre-baiten worden de vallen in de ochtend van de derde dag op scherp gezet. Vervolgens worden alle vallen standaard viermaal gecontroleerd: op de avond (na zonsondergang) en 's ochtends na zonsopkomst. Er worden twee nachten en twee dagen gevangen. Bij elke monitoringsronde worden de vallen op exact dezelfde plek teruggelegd.

Om de populatiegrootte van muizen in te schatten wordt vaak gebruik gemaakt van de terugvangstmethode, waarbij gevangen dieren worden gemerkt. Hierdoor kunnen ze direct als hervangst herkend worden. Vervolgens kan in de loop van het onderzoek aan de hand van de verhouding tussen het aantal terugvangsten en dieren die voor de eerste keer zijn gevangen, een populatieschatting worden gemaakt. Het merken gebeurt door een klein deel van de vacht weg te knippen (tot op de ondervacht, zodat geen huid zichtbaar wordt), of bijvoorbeeld door het aanbrengen van nagellak. Bij bosmuizen is dit minder gebruikelijk.

2.2 Aanpassingen ten opzichte van de standaard methode

Er zijn enkele aanpassingen doorgevoerd op de “standaard methode”. Vanwege de uitvoeringsperiode, en het niet pre-baiten, zijn het aantal controles verhoogd, en de muizen zijn niet geknipt. Daarnaast zijn de raaien anders opgebouwd.

Muizenonderzoek wordt normaliter uitgevoerd in september en/of oktober. In dat deel van het jaar zijn de aantallen het grootst is geeft het missen van een soort de beste zekerheid dat de soort afwezig is. In suboptimale periodes wordt daarom vaak het aantal controles verhoogd om dit te compenseren. Het onderzoek is uitgevoerd in de zomerperiode, met goed weer. De muizen zijn dan zeer actief en beide soorten bosmuizen bestrijken een flinkgebied. Het pre-baiten (een methode om ervoor te zorgen dat de vallen door de muizen gevonden worden voordat het onderzoek start) is dan minder noodzakelijk. Daarnaast is de dichtheid van 60 vallen in dit plangebied hoog genoeg. Alle vallen zijn zesmaal (in de plaats van viermaal) gecontroleerd: op de avond (na zonsondergang) en 's ochtends na zonsopkomst. Er zijn dus drie nachten en drie dagen gevangen. De extra controles compenseren de minder geschikte periode.

Er zijn geen muizen geknipt in dit onderzoek. Bij (grote) bosmuizen is het, vanwege hun bewegelijkheid, erg stressvol om te knippen. Gevangen overige soorten zijn ook niet gemerkt, omdat het bepalen van de aantallen bij deze algemene soorten geen toegevoegde waarde heeft.

Vanwege de locatie en de meer optimale delen daarvan zijn de raaien neergezet met 10, 20 en 30 vallen in plaats van altijd 20. De onderlinge afstand is wel aangehouden.

3 Onderzoek

3.1 Weersomstandigheden

Voor een onderzoek in de week van 15 t/m 18 juni 2017 waren de weersomstandigheden prima. De temperatuur schommelde tussen de 20 en 25 graden. Het was droog en af en toe licht bewolkt.

3.2 Locaties raaien

Raai	Start		Eind		Lengte	Vallen	Locatie
	X	Y	X	Y			
1	268399	543760	268482	543764	87 meter	30	Rundezoom 41-45, en dwars over het perceel
2	268127	543818	268199	543715	72 meter	20	Westzijde perceel
3	268172	543805	268202	543779	30 meter	10	Rundezoom 23-25

Tabel 1: Locaties raaien

3.3 Foto's raaien

Afbeelding 4: locatie raaien (Bron: Bing maps).

Afb. 5: raai 1, opslag, achteraan Rundezoom 45.

Afb. 6: raai 1, verdere loop opslag richting Rundezoom 41.

Afb. 7: raai 2, bomen en opslag, vallen staan bij de boom.

Afb. 8: raai 3, wilgenopslag, waarlangs de vallen stonden.

3.4 Habitats raaien

Raai

1. deze raai staat in een bocht langs de rand van de opslag en het open veld;
2. langs de wilgenopslag, naast de sloot en de akker;
3. langs de wilgenopslag, naast de Rundezoom, met haagwinde, zevenblad en kweekgras.

3.5 Veldbezoeken

Wd	Datum	Dagdeel	Actie
Do	15 juni 2017	Ochtend	Uitzetten/scherp zetten
		Avond	Controle 1
Vr	16 juni 2017	Ochtend	Controle 2
		Avond	Controle 3
Za	17 juni 2017	Ochtend	Controle 4
		Avond	Controle 5
Zo	18 juni 2017	Ochtend	Controle 6 en opruimen

Tabel 2: Schema van de acties.

4 Resultaten

Ronde/raai	1	2	3	Totaal
1	GBM	-	-	1
2	(GBM), BSM	BM	-	3 (1)
3	(BSM)	-	RWM, RWM	3 (1)
4	-	(BM)	BSM	2 (1)
5	-	-	(RWM), (RWM), (BSM)	3 (3)
6	(BSM)	-	GBM, (RWM)	3 (2)
Totaal	5 (2)	2 (1)	8 (4)	15 (8)

Tabel 3: Resultaten per soort per ronde per raai, mogelijke hervingsten tussen haakjes.

Muis/raai	1	2	3	Totaal
Grote bosmuis	2 (1)	-	1	3 (1)
Bosmuis	-	2 (1)	-	2 (1)
Rosse woelmuis	-	-	5 (3)	5 (3)
Bosspitsmuis	3 (2)	-	2 (1)	5 (3)
Totaal	5 (3)	2 (1)	8 (4)	15 (8)

Tabel 4: Resultaten per soort per raai, mogelijke hervingsten tussen haakjes.

Het onderzoek kende 360 mogelijke vangstmomenten (60 vallen, 6 controles). Tijdens het onderzoek zijn 15 muizen gevangen, behorende tot vier soorten (zie tabel 3 en 4). Er zijn minstens twee individuen van de grote bosmuis gevangen; beide adult. Van de drie vangsten is er mogelijk één hervingst. In raaien 1 en 3 is de grote bosmuis aangetroffen, in raai 2 niet. Daar is juist weer bosmuis aangetroffen en in raai 1 en 3 niet.

4.1 Bijzonderheden/opmerkingen

- er zijn geen muizen gestorven;
- de aantallen zijn laag, maar dat werd verwacht;
- er zijn geen huisspitsmuizen, huismuis of veldmuis gevangen;
- naast de muizen in de vallen zijn er meerdere muizengaten gezien.

4.2 Soorten

Grote bosmuis (GBM)

De grote bosmuis (*Apodemus flavicollis*) is beschermd vanuit de Wet natuurbescherming. De soort staat vermeld in artikel 3.10 van de Wet Natuurbescherming, en is niet vrijgesteld in de Provincie Groningen. De soort is 3 keer gevangen, in raai 1 en 3. Het betreft zeker 2 individuen.

Afbeelding 9:: grote bosmuis, raai 3 (eerste).

Afb. 10: grote bosmuis, raai 3.

Afb. 11: grote bosmuis, raai 1.

Overige soorten

De bosmuis (BM, *Apodemus sylvaticus*) is beschermd vanuit de Wet natuurbescherming. De soort staat vermeld in artikel 3.10 van de Wet Natuurbescherming, maar is vrijgesteld in de Provincie Groningen. De soort is 2 keer gevangen, alleen in raai 2. Het betreft mogelijk slechts 1 individu.

De rosse woelmuis (RWM, *Clethrionomys glareolus*) is beschermd vanuit de Wet natuurbescherming. De soort staat vermeld in artikel 3.10 van de Wet Natuurbescherming, maar is vrijgesteld in de Provincie Groningen. De soort is 5 keer gevangen, alleen in raai 2. Het betreft mogelijk slechts 2 individuen.

De gewone bosspitsmuis (BSM, *Sorex araneus*) en de tweekleurige bosspitsmuis (*Sorex coronatus*) zijn niet op zicht te onderscheiden, en worden derhalve meestal aangeduid met bosspitsmuis (spec.). Beide soorten staan vermeld in artikel 3.10 van de Wet Natuurbescherming, maar zijn vrijgesteld in de Provincie Groningen. De soort is 5 keer gevangen, in raai 1 en 3. Het betreft mogelijk slechts 2 individuen.

Afb. 12: bosmuis.

Afb. 13: rosse woelmuis.

Afb. 14: bosspitsmuis (spec.).

4.3 Raaien

Raai

1. er zijn 5 muizen gevangen. De aantallen per controle waren: 1, 2, 1, 0, 0 en 1. In deze raai is grote bosmuis en bosspitsmuis gevangen;
2. er zijn 2 muizen gevangen. De aantallen per controle waren: 0, 1, 0, 1, 0 en 0. In deze raai is alleen bosmuis gevangen;
3. er zijn 8 muizen gevangen. De aantallen per controle waren: 0, 0, 2, 1, 3 en 2. In deze raai is grote bosmuis, rosse woelmuis en bosspitsmuis gevangen.

Dit zijn (redelijk) stabiele reeksen zonder grote uitschieters.

4.4 Opmerkingen

De aantallen zijn laag. Dat was te verwachten in deze tijd van het jaar. De lage aantallen maken het lastig om de populatiegrootte te bepalen, of de onderlinge verhouding van de grote bosmuis ten opzichte van de “gewone” bosmuis te duiden. Het plangebied is relatief klein. De onderlinge vangstverschillen tussen de raaien is niet significant, aangezien alle gebieden binnen het bereik van de gevangen soorten liggen. De vangst van enkele verschillende grote bosmuizen duidt zeker dat het gehele gebied in gebruik is genomen door de grote bosmuis.

De grote bosmuis rukt de laatste jaren op vanuit het oosten naar het westen. Er is de afgelopen jaren veel onderzoek gedaan (onder andere door [REDACTED] naar de soort langs de grens van Groningen en Drenthe, zelfs tot aan de omgeving van Assen. Geschikt habitat bestaat uit ruigtes, struwelen (liefst van braam), maar ook bosschages, perceelafscheidingsen enz. De soort is ook onderzocht in de omgeving van Ter Apel en wordt met groeiende regelmaat aangetroffen. Het is dus geen verrassing dat de grote bosmuis in dit perceel, dat in vele jaren stilstand is verwilderd, aangetroffen wordt. De staat van instandhouding lijkt zeer gunstig te zijn in Groningen.

Gezien het, door de grote bosmuis gewenste, habitat (ruigtes en struwelen), zou compensatie eventueel bestaan uit het creëren van verwilderde, minder goed onderhouden, gebieden in de omgeving. Maar deze zijn ruimschoots voorradig en waarschijnlijk al gebruikt door de grote bosmuis om dit perceel te bereiken. De vraag is, gezien de gunstige staat van instandhouding, of de grote bosmuis voor het verdwijnen van dit relatief kleine gebied wel compensatie nodig heeft. Ze dienen wel voor de werkzaamheden afgevangen te worden.

4.5 Conclusies

- Het bouwrijp maken van het gebied leidt tot verkleining van het leefgebied van de, onder de Wet natuurbescherming, beschermde grote bosmuis;
- Het onderzoek heeft aangetoond dat de grote bosmuis gebruik maakt van het plangebied bij het Rundedal in Ter Apel;
- Er dient, voor bovengenoemde werkzaamheden, een ontheffing te worden aangevraagd op de overtreding van verbodsartikelen in de Wet natuurbescherming bij het Bevoegd Gezag; de Provincie Groningen. De uitvoering is anders een overtreding op de Wet natuurbescherming;
- Er is geen standaard compensatie voor de grote bosmuis; het is de vraag of compensatie noodzakelijk en/of mogelijk is;
- Als mitigerende maatregel moeten de aanwezige grote bosmuizen worden afgevangen, waarna ze dienen te worden uitgezet in geschikt habitat. Hiervoor dient een vangactie opgezet te worden, enigszins conform dit onderliggende onderzoek. Tevens dient een geschikte uitzetlocatie gekozen te worden. Dit, en de te kiezen uitvoerperiode, zal beschreven moeten worden in het Activiteitenplan dat onderdeel is van de ontheffingsaanvraag.
- Het verdient aanbeveling, om dit ontheffingsproces te laten begeleiden of uitvoeren door een ecologisch adviesbureau dat lid is van het Netwerk Groene Bureaus, zoals BügelHajema Adviseurs of [REDACTED] ecologie.